

WWF

JAARVERSLAG

NL

2015 / 2016

A close-up photograph of a gorilla's face, showing its dark fur, large eyes, and wrinkled skin. A green fern frond is visible in the foreground, partially obscuring the bottom of the gorilla's face.

Jaarverslag 2015-2016 Wereld Natuur Fonds

4
VOORWOORD

6
WILDLIFE CRIME

20
WERELDNATUUR
IN NEDERLAND

26
EUROPESE NATUUR

12
NATUUR EN
LANDBOUW

14
AARDE OP 1

28
RESULTATEN
WERELDWIJD #2

30
IN HET SPOOR
VAN DE IJSBEER

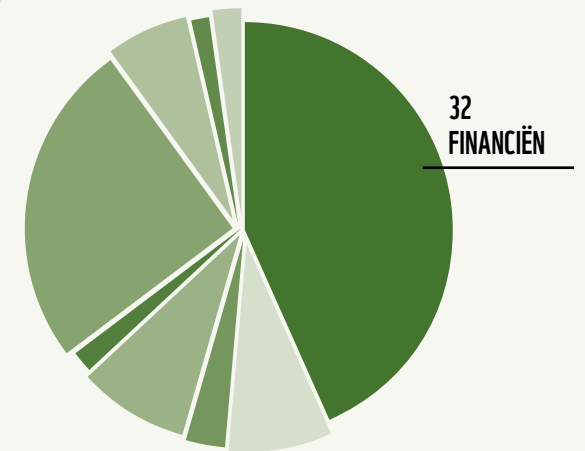
16
300 DAGEN
PER JAAR

18
RESULTATEN
WERELDWIJD #1

34
VOORUITBLIK

INHOUDS- OPGAVE

BESCHERMING EN HERSTEL

Als één thema ons ook het afgelopen jaar weer veel heeft beziggehouden, dan is het wel wildlife crime. De cijfers liegen er niet om: elk kwartier wordt er een olifant omgebracht; elke acht uur een neushoorn.

Lokke Moerel,
Voorzitter Raad van
Toezicht

Kirsten Schuijt,
Algemeen Directeur

Het afgelopen jaar voerden we de strijd tegen wildlife crime verder op met extra patrouilles in het veld, het oprollen van criminele bendes en lobby voor een strengere handhaving van bestaande wetten en rechtspraak. Want het kan wel: in Nepal zijn twee jaar op rij geen neushoorns gestroopt! In Nederland blijven we aandacht vragen voor wildlife crime. Zo ondertekenden meer dan 50.000 mensen onze petitie tegen stroperij.

In onze eigen achtertuin maakte WNF zich onder andere sterk voor deltanatuur, rivieren en de Noordzee. In Nederland liggen tal van kansen voor het herstel van biodiversiteit, zo blijkt ook uit het voor het eerst uitgekomen 'WNF Living Planet Report - Natuur in Nederland'. Diersoorten, vooral in rivieren, meren en moerasachtige gebieden, laten een voorzichtig herstel zien. Maar om het grote natuurverlies van de vorige eeuw goed te maken, moet er nog veel gebeuren.

We willen laten zien dat Nederland een voorbeeld kan zijn van een dichtbevolkt land waar mensen en natuur floreren. Door in te zetten op herstel van natuurlijke processen, goed verbonden beschermde gebieden en het beschermen van soorten krijgen we (meer) wereldnatuur in Nederland. Door de grote Europese rivieren die uitmonden in onze delta vormt Nederland een toegangspoort voor trekvissen als zalm en steur die hier van oudsher thuis horen. De rijke deltanatuur is een broed- en rustplaats voor trekvogels die migreren tussen plekken zo ver als Afrika en de Noordpool.

We danken al onze donateurs waaronder de vele kinderen en jongeren, giftgevers, partners, Nationale Postcode Loterij en overige financiers voor hun enorme bijdrage aan ons natuurbeschermingswerk. Ook danken wij onze vrijwilligers, goodwill-ambassadeurs en medewerkers voor hun gepassioneerde inzet voor WNF en het wereldwijde WWF-netwerk.

Zeist, 15 december 2016

Het afgelopen jaar zag een wisseling van de wacht bij de directie van WNF. Johan van de Gronden stapte na tien jaar over naar ontwikkelingssamenwerkingsorganisatie PUM. Per 1 juli heeft Kirsten Schuijt, reeds veertien jaar werkzaam binnen het WWF-netwerk waarvan de laatste jaren als Chief Conservation Director van WNF, het stokje van Johan overgenomen.

WILDLIFE CRIME RESULTATEN

Intensieve opsporing, hogere straffen en meer toezicht op illegale handel. Dat is nodig om de strijd tegen wildlife crime te winnen. Maar ook gedragsveranderingscampagnes, want minder vraag is minder handel. Onze campagne met **TRAFFIC** in Vietnam tegen het kopen en gebruiken van neushoorn bereikte in 2015 rond de twee miljoen mensen.

1 Juni was een vruchtbare maand voor **ivoorverboden**. President Obama kondigde nieuwe regels af waardoor er sprake is van een bijna volledig verbod op de commerciële handel in ivoor in de VS. WNF is blij, want we hebben jarenlang werk gestopt in de lobby hiervoor. Ook de Chinese overheid heeft voor het eerst aangekondigd de ivoorhandel in eigen land te willen afbouwen. Hongkong liet weten binnen vijf jaar een einde te maken aan de binnenlandse handel. Wij vinden dit te lang, ons onderzoek toont aan dat de ivoorhandel in Hongkong volledig kan zijn beëindigd in 2018.

2 Twee jaar op rij zijn er geen neushoorns gestroopt in Nepal. De succesvolle **zero poaching-aanpak** van de overheid is te danken aan politieke wil op het hoogste niveau, gecombineerd met actieve betrokkenheid van parkautoriteiten, leger, politie, natuurbeschermers en lokale bevolking. Sinds mei is het patrouilleteam in het grensgebied met India uitgebreid met twee Mechelse herders. De door WNF gefinancierde honden zijn gespecialiseerd in het opsporen van wapens en gestroopte dieren.

3 In 2015 doodden stropers **1.175 neushoorns** in Zuid-Afrika, 40 minder dan het jaar daarvoor. Hoewel voor het eerst sinds 2007 het aantal gestroopte neushoorns daalt, is er geen reden voor blijdschap. Drie dode neushoorns per dag is alarmerend veel. Ook verschuift het probleem naar Namibië en Zimbabwe. Daar steeg het aantal gestroopte neushoorns met 200%.

4 Steeds vaker worden eco-drones ingezet in moeilijk begaanbaar gebied ter ondersteuning van patrouilles en onderzoek. Om deze innovatie in Zambia in te zetten was alleen veel meer voorbereiding nodig dan we vooraf dachten. Na advisering van WNF aan de Zambiaanse overheid is de regelgeving nu op orde en beginnen we binnenkort met de **inzet van drones tegen stropers**. Helaas wel met een vertraging van drie jaar.

5 De Zuid-Afrikaanse Universiteit van Pretoria is met onder andere WNF bezig een **internationale neushoorn DNA-databank** in te richten. Een match tussen het opgeslagen DNA-materiaal van een gedode neushoorn en een inbeslaggenomen hoorn, levert de bewijslast die voorheen vaak ontbrak in zaken tegen stropers en handelaren. Zo werden in Zuid-Afrika onder andere twee Mozambikanen tot vijf en elf jaar en een Thai tot tien jaar veroordeeld.

NATUURBESCHERMER MET HART EN ZIEL

Dieudonné Ekoutouba zet zich samen met WNF-collega's in voor de bescherming van bosolifanten in de oerwouden van noordwestelijk Congo. Met succes.

Dieudonné Ekoutouba (55 jaar) is coördinator van het project Espace TRIDOM Interzone Congo (ETIC) dat met steun van WNF in het leven is geroepen.

“Toen ik opgroeide in Congo, leefden er nog grote kuddes olifanten in mijn geboortestreek.

Als twaalfjarige zag ik eens een kudde de rivier oversteken. Sommige dorpelingen begonnen op de olifanten te schieten. De rivier kleurde rood van het bloed. Dat beeld, en dat van boten vol slagtandaan op de rivier, maakte dat ik natuurbeschermer wilde worden.”

Vanuit het WNF-kantoor in Sembe (Congo) leidt Dieudonné de anti-stroperijactiviteiten. “Het gebied dat we bestrijken is 21.000 km², dat is bijna de helft van Nederland. Er leven naar schatting 4.000 olifanten en meer dan 15.000 gorilla's en chimpansees”, vertelt hij. “Het is een prachtig gebied, maar helaas ook een hotspot van olifantenstroperij. Met zestien rangers en vier patrouilleleiders is het onmogelijk om het hele gebied in de gaten te houden. We concentreren ons dan ook op kerngebieden, zoals Messok Dja op de grens met Kameroen.”

Het team van Dieudonné arresteert 25 tot 30 olifantenstrovers en ivoorhandelaren per jaar. “Dat is een goed resultaat, gelet op de geringe omvang van ons team.” Van iedere aanhouding maakt Dieudonné proces-verbaal op. Is er voldoende bewijslast, dan draagt hij de arrestant(en) over aan het gerecht in Ouesso, 200 km verderop. “We regelen media-aandacht voor onze arrestaties en later voor de uitspraak van de rechter. Het loont om er bovenop te zitten. Enkele jaren geleden werd de wet nauwelijks gehandhaafd, maar dat is verbeterd. De rechter heeft al straffen van twee en drie jaar opgelegd aan strovers die wij hebben opgepakt.”

Rangers in Afrika vechten met één hand op hun rug, concludeerden we na een groot onderzoek naar de werkomstandigheden van Afrikaanse rangers. Ze voelen zich onderbetaald en ondergewaardeerd, onvoldoende getraind en slecht uitgerust. Ze worden dagen, zo niet weken op pad gestuurd. Dieudonné zorgde voor goede arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden voor zijn rangers. “Ze hebben allemaal een contract en bouwen sociale zekerheid en pensioen op. WNF betaalt voor het salaris, de training en de uitrusting van de mannen. We krijgen logistieke en praktische ondersteuning van WNF-collega's op ons kantoor in Sembe. Daar ben ik heel dankbaar voor.”

ACTIES IN NEDERLAND

1 Aan het eind van een spetterende tien uur durende tv-marathon op 14 mei maakte presentator Klaas van Kruistum het opgehaalde bedrag van **Zapp Your Planet: Operatie Olifant** bekend: € 275.982. Na de uitzending liep het eindbedrag op tot € 328.016. Jaarlijks zetten kinderzender NPO Zapp, WNF en EO zich enorm in voor deze gezamenlijke actie. Het jonge kijkerspubliek zamelt geld in voor een bedreigd dier, dit jaar de olifant. Van de opbrengst kunnen we rangers trainen, speurhonden opleiden en materialen aanschaffen, zoals GPS-systemen, wildcamera's, tenten, muggennetten en schijnwerpers voor nachtpatrouilles. Ook is er geld om een olifantentelling te organiseren in Gabon.

2 Op 1 maart, de eerste dag van een internationale wildlife crime-conferentie in Scheveningen, kreeg staatssecretaris Van Dam (EZ) een **antistroopwafel** van leerlingen uit groep acht van de Neptunusschool in Amsterdam. Levi, Lois, Atilla en Noussair mochten de bewindsman aan de tand voelen over wat Nederland doet om de olifantensterperij en ivoorhandel te stoppen.

3 Afgelopen voorjaar startten we de online petitie **Geef je stem tegen stroperij**. Ruim 50.000 handtekeningen zijn aangeboden aan staatssecretaris Van Dam als steuntje in de rug voor de Nederlandse inzet op de CITES-conferentie in Zuid-Afrika in het najaar van 2016. Vertegenwoordigers van ruim 180 landen kwamen daar bijeen om afspraken te maken over de handel in bedreigde dieren. Een belangrijk moment om onze stem te laten horen, want goede afspraken zijn noodzakelijk voor de aanpak van wildlife crime.

4 WNF-ambassadeur Harm Edens maakte in april een **Stop Wildlife Crime Tour** door Kenia. Tijdens zijn reis bezocht Harm projecten waarvan zowel de lokale bevolking als de natuur profiteert. Zo ging hij op pad in Masai Mara National Reserve, waar het door WNF gesteunde monitoringteam de stroperij van neushoorns heeft weten te stoppen. De tour eindigde op zaterdag 30 april in Nairobi National Park, waar ten overstaan van de internationale pers, staatshoofden en regeringsleiders ruim 100 ton ivoor en meer dan 1.000 kilo neushoornhoorn op de brandstapel ging. "Vanaf nu wordt het anders", hoorde Harm jonge Kenianen zeggen. Dat geeft hoop.

NATUUR EN LANDBOUW

De natuur levert ons voedsel, energie en schone lucht. Zo is de landbouw bijvoorbeeld afhankelijk van bestuiving door insecten, voldoende toevoer van water en een productieve bodem. Maar de huidige voedselproductie legt een zwaar beslag op de natuur. Natuurgebieden worden vernield om plaats te maken voor landbouwgrond en niet duurzame landbouwpraktijken vervuilen water, bodem en lucht. WNF zet zich in voor duurzame landbouw en het stimuleren van boeren met aandacht voor de natuur. Hier in Nederland en wereldwijd.

Internationaal vervullen we een actieve rol in de vrijwillige standaard voor verantwoorde sojaproductie: de Ronde Tafel voor Verantwoorde Soja (RTRS). Door de wereldwijde consumptie van vlees, zuivel en eieren maakt unieke natuur plaats voor grote sojaplantages. Bijvoorbeeld in de Cerrado, een uniek savannegebied in Zuid-Amerika. Soja uit de Cerrado wordt hier in Nederland voornamelijk gebruikt als veevoer. Afgelopen jaar bereikten we een belangrijk resultaat. Zo vereist **RTRS** nu dat naast bos, ook geen savanne en natuurlijke graslanden door boeren mogen worden vernietigd om aan de standaard te voldoen.

Om druk te houden op de sojasector publiceerden we in mei de tweede **Soja Scorecard**. 133 bedrijven uit negen Europese landen werden gevraagd informatie te geven over hun inkoop en gebruik van soja. Conclusie: de meeste Europese bedrijven maken zich nog niet druk om verantwoorde soja. De Nederlandse zuivelbedrijven en supermarkten maken, mede door druk van WNF, wel voortgang met gecertificeerde soja.

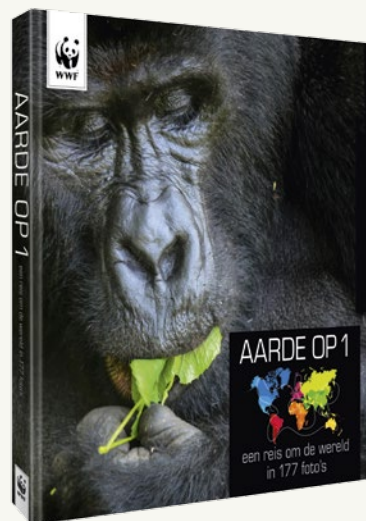
De groeiende import van soja als veevoer gaat niet alleen ten koste van de natuur in Zuid-Amerika. Dierenpopulaties in agrarische landschappen en open natuurgebieden in Nederland dalen sterk. De melkveehouderij is – als grootste grondgebruiker - een belangrijke veroorzaker van deze daling. Samen met FrieslandCampina en de Rabobank werken we aan een **monitor** die de biodiversiteit op het boerenbedrijf in kaart brengt. Boeren die de biodiversiteit versterken en zo hun bedrijf verduurzamen, worden beloond door partijen in de keten. Bijvoorbeeld door gunstiger financieringsvoorwaarden van banken. De monitor wordt momenteel getest door melkveehouders en eind 2016 wordt een prototype opgeleverd.

AARDE OP 1

Eind 2015 hebben we met de Aarde op 1 campagne voor het eerst sinds jaren het belang van natuur weer onder de aandacht gebracht met een grote tv-show. Onze boodschap: Geven we de aarde op, of geven we de aarde door? Met deze grote zichtbaarheid hebben we het draagvlak voor natuurbescherming weer een impuls gegeven en mochten we ruim 6.000 nieuwe donateurs verwelkomen en meer dan € 600.000 aan bijdragen ontvangen.

1 Tal van betrokken Nederlandse artiesten werkten 16 december mee aan de **live tv-show** 'Zet de Aarde op 1' op NPO1. René Froger, Frans Bauer, Tania Kross, Frits Sissing, Ellen ten Damme en vele anderen lieten zich inspireren door de schoonheid van onze natuur en de vele bedreigingen waar onze aarde aan bloot staat. Met een speciaal geschreven nummer brachten zij een ode aan onze wereld onder begeleiding van het Metropole Orkest.

2 WNF-ambassadeur Humberto Tan presenteerde op 13 december 2015 in het radioprogramma Vroege Vogels het **fotoboek** van WNF: 'Aarde op 1 - een reis om de wereld in 177 foto's'. Het fotoboek is het resultaat van een oproep voor foto's aan de achterban van WNF. Humberto, zelf een fanatiek amateurfotograaf, maakte een keuze uit vele schitterende inzendingen. Ook staan er een paar door hemzelf gemaakte foto's in.

3 Vijftien levensgrote panda's op knuffeltournee voor Aarde op 1, dat was nog eens een ludieke actie. Zangeres Ellen ten Damme gaf op 11 december het startsein voor de **Pandatour** met een mini-concert op de Utrechtse Oudegracht. Daarna reisden de WNF-panda's door Nederland. Op het tourschema stonden Groningen, de Efteling, Leiden, Den Bosch en Amsterdam. De panda's nodigen voorbijgangers uit voor een knuffel en een foto.

4 Ter promotie van de indrukwekkend documentaire 'Racing Extinction' vertoonden WNF en Discovery Channel op 1 en 2 december een **projectie** op het EYE Filmmuseum. De anderhalf uur durende documentaire werd op 2 december uitgezonden en liet de desastreuze gevolgen van illegale handel in bedreigde dieren en klimaatverandering zien. De projectie bestond uit beelden van verschillende bedreigde diersoorten zoals de zeeschildpad, de tijger, de ijsbeer, de walvishaai en de witte neushoorn.

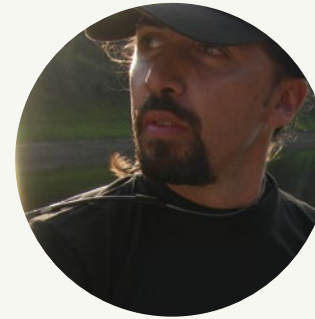

300 DAGEN PER JAAR

Fernando Trujillo zet zich al 30 jaar lang in voor de bescherming van rivierdolfijnen in de Amazone. Zijn onderzoek is uniek in de wereld.

Fernando Trujillo is Scientific Director bij Stichting Omacha. Deze stichting zet zich in voor de bescherming van de rivierdolfijn wereldwijd en wordt al jarenlang gesteund door WNF.

Als negentienjarige student Mariene Biologie aan de universiteit van Colombia was Fernando al gefascineerd door rivierdolfijnen. “Mijn leraren wisten bijna niets van deze bijzondere dolfijnen. Na een ontmoeting met de legendarische Jacques Cousteau besloot ik dat dit moest veranderen. Om deze zeldzame dieren te beschermen moest er meer onderzoek worden gedaan”, herinnert Fernando zich.

Na zijn studie begon hij met zijn onderzoek naar rivierdolfijnen in de Amazone. Fernando: “Ik was 300 dagen per jaar op pad, ik had geen geld en alleen een boot ter beschikking. Gelukkig werd ik veel geholpen door de inheemse bevolking. Zij zien de rivierdolfijn als een heilig dier en mogen ze ook niet doden.” Toch raakten steeds meer dolfijnen verstrikt in netten door de toenemende visserij.

Fernando promoveerde in 2000 en ontwikkelde een methode om rivierdolfijnen te tellen waarmee hij sindsdien onafgebroken bezig is geweest. “Ik heb in totaal 25.000 kilometer aan rivier onderzocht in de Amazone. Samen met mijn team tel ik dolfijnen, noteer welke afstanden ze afleggen en wat voor interactie ze hebben met vissers.”

Fernando’s missie om de rivierdolfijn te beschermen beperkt zich niet tot onderzoek. Hij zet zich ook actief in om bedreigingen voor de rivierdolfijn tegen te gaan. Zo zijn vervuiling en dammen een groot probleem. Bomen langs de oevers van de rivier moeten wijken om plaats te maken voor landbouw of de aanleg van dorpen. Grond die door boomwortels werd tegengehouden stroomt nu bij hevige regenval in de rivier en vervuult het water. Soms is die modder zelfs zwaar vergiftigd met kwik uit (illegale) goudwinningsmijnen. Door dammen kunnen kleine groepen dolfijnen elkaar niet meer bereiken, waardoor de populatie kwetsbaar wordt. “Samen met overheden in Brazilië, Bolivia, Peru en Colombia maakt WNF actieplannen om deze bedreigingen voor rivierdolfijnen aan te pakken. Momenteel help ik met een actieplan voor Ecuador.”

Maar ook de lokale bevolking vergeet hij niet. “Als alternatief voor visserij geven we trainingen in houtsnijwerk. Ruim 300 families verdienen nu hun inkomen met het maken en verkopen van houten rivierdolfijnen.”

RESULTATEN WERELDWIJD #1

MIJLPAAL MET DUURZAME VIS

Na vier jaar samenwerking is vanaf april 2016 90% van alle visproducten van het Albert Heijn huismerk duurzaam. Deze vis heeft het biologische Eko-keurmerk of het duurzaamheidskeurmerk MSC of ASC. Deze keurmerken geven aan dat de wildvangst en kweek van vis niet ten koste gaat van de natuur. Daarnaast koopt Albert Heijn uitsluitend verantwoorde palmolie en soja in (aan de hand van certificaten) waarvoor geen waardevol bos is gekapt. En heeft het een groot deel van de eigen merk hout- en papierproducten FSC-gecertificeerd. Zo wordt het magazine Allerhande gedrukt op FSC-gecertificeerd papier.

HELPT WERELDERFgoed IN GEVARENZONE

De koraalriffen in Belize, de dichte regenwouden in Indonesië, de unieke Galapagos Eilanden, de savannes van Afrika, maar ook onze eigen Waddenzee. Allemaal voorbeelden van UNESCO-werelderfgoed natuurgebieden die ernstig onder druk staan. Uit onderzoek in opdracht van WNF blijkt dat 114 van de 229 werelderfgoed natuurgebieden in gevaar verkeren door industriële activiteiten, zoals olie- en gaswinning. Wereldwijd roepen we regeringen op om hun natuur met werelderfgoedstatus eindelijk serieus te gaan beschermen.

LICHTE STIJGING TIJGERS IN HET WILD

Op basis van gegevens van IUCN en nationale tellingen is de schatting van het aantal tijgers in het wild bijgesteld naar 3.890. Een lichte stijging ten opzichte van de geschatte 3.200 tijgers in 2010. WNF en het Global Tiger Forum publiceerden dit nieuwe cijfer in april. In 2010 spraken de dertien tijgerlanden af om ervoor te zorgen dat het aantal tijgers in 2022 is verdubbeld. WNF roept de landen die momenteel niet systematisch hun tijgers tellen op om daarmee te beginnen. Zo weten we wat nodig is aan bescherming en waar.

BOSBRANDEN OP BORNEO

De ernstigste bosbranden in jaren hebben eind 2015 op Borneo belangrijke delen van het leefgebied van orang-oetans aangetast. In totaal leven er op Borneo nog zo'n 57.000 van deze dieren. WNF trainde de afgelopen jaren de bevolking om de branden te blussen en hielp hier ook zelf bij. Het tegengaan van ontbossing is volgens ons de belangrijkste oplossing. Veel van de bosbranden worden aangestoken om de kale grond te gebruiken voor de productie van palmolie.

NIEUW GIGANTISCH BESCHERMD ZEEGEBIED VOL TROPISCH KORAAAL

Maleisië heeft bijna een miljoen hectare met koraalriffen, mangroves, honderden tropische vissoorten en zeeschildpadden ten noorden van Borneo uitgeroepen tot beschermd zeegebied. WNF is één van de partijen die zich jarenlang heeft ingezet voor dit nieuwe Tun Mustapha Park. Nu het gebied is beschermd komt er een andere aanpak tegen vervuiling, overbevissing en verwoestende vismethoden, zoals dynamietvisserij. Alleen de bevolking heeft het recht in aangewezen gebieden te vissen. Door de lokale vissers te laten profiteren van natuurbescherming, zijn ook zij extra gemotiveerd om toezicht te houden op illegale visserij.

WERELDNATUUR IN NEDERLAND RESULTATEN

Vlak boven en onder de waterspiegel heeft Nederland natuur van wereldformaat. WNF maakte zich het afgelopen jaar sterk voor nieuwe deltanatuur, visrijke rivieren en een gezonde Noordzee.

1 Begin 2016 besloot het kabinet na jarenlange, internationale onderhandelingen, dat een derde deel van de **Doggersbank** voortaan gesloten zou zijn voor bodemberoerende visserij. Een groot compromis voor WNF, wij pleitten voor volledige bescherming van dit unieke natuurgebied. Extra teleurstellend was dat Nederland besloot om in het beschermde deel van de Doggersbank toch een vorm van bodemberoerende visserij, 'flyshoot', toe te laten. Vlak voor de zomer werd bekend dat twee andere unieke Noordzeegebieden, het Friese Front en de Centrale Oestergronden, slechts voor 40% worden beschermd, ondanks advies van wetenschappers en het dringende verzoek van natuurorganisaties. De Noordzeenatuur is de afgelopen decennia hard achteruit gegaan, maar Nederland gaf voorrang aan visserijbelangen.

2 Op 10 juni werden **53 jonge steuren** door WNF, ARK Natuurontwikkeling en Sportvisserij Nederland uitgezet in de Rijn. Dat was de tweede keer, want in 2012 werden al 47 steuren losgelaten. De Europese Atlantische steur keerde toen voor het eerst terug in de Nederlandse rivieren, na meer dan 50 jaar afwezigheid.

3 Het Droomfondsproject **Haringvliet**, mogelijk gemaakt door de financiële steun van de Nationale Postcode Loterij, begint vorm te krijgen op het Zuid-Hollandse eiland Goeree-Overflakkee. Op 17 maart 2016 ondertekenden WNF, Natuurmonumenten, de gemeente Goeree-Overflakkee en de provincie Zuid-Holland een overeenkomst voor de aankoop en ontwikkeling van 70 hectare grond. Tussen Middelharnis en Stellendam komt straks echte deltanatuur, met kreekjes, slikken en schorren. De aangekochte grond grenst aan andere kleine natuurgebieden. Samen vormen zij een robuust gebied en een enorme verrijking voor de natuur. Trek- en kustvogels kunnen op deze plek broeden, voedsel zoeken en uitrusten. Ook biedt het ruimte voor trekvissen om te paaien en op te groeien.

4 Op 23 maart zijn door WNF en ARK Natuurontwikkeling schelpdieren op de bodem van de Noordzee geplaatst. In 2018 moet genoeg kennis en ervaring zijn opgedaan met deze eerste proef om **mosselbanken en oesterriffen** in de Noordzee te herstellen. Dat zou een enorme impuls geven aan de natuur. Schelpdierbanken zijn een paradijs voor vissen, trekvogels en zeezoogdieren zoals bruinvissen en zehonden.

DICHT BIJ HUIS GENIETEN

Al elf jaar is Astrid Weijers vrijwilliger bij WNF en nog altijd met veel plezier.

Astrid Weijers is WNF-vrijwilliger bij het team Kennemerland

Astrid: “Als kind wist ik al, later wil ik veel van de wereld gaan zien. Door het reizen ontstond mijn passie voor natuur. Tijdens een lange reis door Zuid-Amerika zag ik in het indrukwekkende Amazonegebied vele dieren in het wild, zelfs een jaguar. Maar ik werd ook verdrietig als ik dacht aan alle bedreigingen van deze prachtige natuur.” Al zolang Astrid zich kon herinneren was ze donateur van WNF. Maar ze wilde meer doen om haar steentje bij te dragen. Ze besloot vrijwilliger te worden.

“Ik organiseer vooral veel activiteiten voor WNF-Rangers. Activiteiten buiten zijn bij mij favoriet”, vertelt Astrid verder. Zo ook de wildexcursies in de Amsterdamse Waterleidingduinen. In dit gebied leven veel damherten. Tijdens de bronsttijd zijn ze vooral tegen de avond duidelijk te horen: knorrende damherten. Ze maken dan een soort brullend geluid. “Twee keer per jaar in oktober gaan we op pad met vijftien Rangers. Onder leiding van een boswachter gaan we op zoek naar de damherten. Je weet nooit wat je tegenkomt.” Zo vinden ze soms ook botten. Spannend natuurlijk voor de Rangers, maar Astrid ziet liever levende herten. “Soms zie je ze een beetje vechten, een beetje stoer doen. Dat is altijd een indrukwekkend gezicht.” Astrid bedacht de wildexcursie zeven jaar geleden en het blijft een groot succes. Ze vindt het belangrijk kinderen ook van de natuur dicht bij huis te laten genieten. “Ik wil dat ze niet alleen enthousiast worden van tijgers en olifanten, maar ook van bevers, grutto's en natuurlijk herten. Nederland is klein, maar met grootse natuur!”

Sinds een half jaar is er een aantal nieuwe vrijwilligers bijgekomen in het Kennemerland-team. Dat geeft weer meer ruimte om bijvoorbeeld voor de klas of op markten te gaan staan. “Als vrijwilliger bij WNF heb je veel vrijheid om activiteiten te bedenken en te organiseren”, zegt Astrid. Ze vindt het fijn dat ze zelf kan bepalen hoe ze deze rol invult. En soms sta je opeens voor mooie uitdagingen. “Ik werd gevraagd een presentatie te geven over de Amazone voor een groep van 100 mensen in Avifauna, voorafgaand aan het verhaal van Harm Edens. Nooit gedacht dat ik zo iets nog eens zou doen.”

ACTIES IN NEDERLAND

1 De negendaagse Expeditie Noordzee, die plaatsvond in september 2015, leverde **bijzondere ontdekkingen** op. Het duikteam vond behalve zeldzame ook voor Nederland nieuwe soorten zeedieren op de Doggersbank, Klaverbank en Bruine Bank. Eén daarvan was een zeenaaktslak, die de naam Kristalwitte eiereter kreeg. Andere nieuwe soorten waren de Witpuntzee-egel en het Zwarte sterretje (zeester). Expeditie Noordzee is een initiatief van Stichting Duik de Noordzee schoon, WNF en Stichting De Noordzee. Doel is belangrijke gebieden in de Noordzee nader te onderzoeken, opgedane kennis in te zetten voor het opzetten van een goed beschermingsbeleid en publiek te laten zien hoe mooi de Noordzee is.

2 Het zoetwaterleven en het leven in de Noordzee laten voorzichtig herstel zien, blijkt uit het WNF **Living Planet Report - Natuur in Nederland** dat in oktober 2015 – voor het eerst – verscheen. Maar soorten in agrarische landschappen en open natuurgebieden zoals heide, duinen en graslanden dalen sterk. Een grootschalige verduurzaming van de landbouw is nodig om ook in die gebieden het tij te keren. Ook veel beschermde natuurgebieden blijven in kwaliteit achter door het ontbreken van beheerplannen en herstelmaatregelen. Implementatie van natuurbeleid is hard nodig om het herstel te laten doorzetten.

3 De WNF-Frans Lanting Award voor volwassenen ging naar de prachtige close-up van drie drinkende wespen van Elles Rijdsdijk. Meer dan 5.000 foto's werden ingezonden voor de **grootste natuurfotowedstrijd** van Nederland. Juryvoorzitter en WNF-ambassadeur Frans Lanting: "De jury hoopt dat deze prachtige foto ook andere fotografen inspireert om toch eens in hun achtertuin te kijken. Want als fotograaf moet je wereldnatuur overal kunnen zien, ook in ons kleine Nederland."

4 In augustus 2015 vond voor de derde keer de **Beach Cleanup Tour** plaats. Honderden vrijwilligers maakten de Noordzeekust schoon, van Schiermonnikoog tot Cadzand. De opruimactie is een initiatief van Stichting De Noordzee. WNF deed weer mee, op de etappe Scheveningen – Wassenaar. Tijdens de hele tour haalden 2.015 vrijwilligers ruim 11.500 kilo afval van de stranden.

5 Met het **WNF Doe-Boekje**, boordevol puzzels, spelletjes, recepten en weetjes over wilde dieren in Nederland, konden kinderen op ontdekking in de Noordzee, delta en weilanden. Het boekje was voor iedereen te bestellen via onze website en werd uitgedeeld in de Nederlandse vakantieparken van Center Parcs.

EUROPESE NATUUR

Het Europese natuurbeleid hield WNF flink bezig afgelopen jaar. De Europese Commissie dreigde de Europese regels voor natuurbescherming af te zwakken. WNF, Vogelbescherming Nederland en Natuurmonumenten maakten zich samen sterk voor behoud van de Europese natuurregels, ook wel bekend als de Vogel- en Habitatrichtlijnen. En dat is hard nodig, want met veel dier- en plantensoorten en hun leefomgeving gaat het nog lang niet goed in Europa.

Dankzij de Europese natuurregels komen dieren en planten, sommigen op het randje van uitsterven, langzaam terug. Na bijna 40 jaar is de otter weer terug in de Nieuwkoopse Plassen. De kraanvogel komt alweer tien jaar voor in de Oostvaardersplassen en broedt nu ook in het Zwarte Meer, Lauwersmeer en de Biesbosch. De bever heeft inmiddels zijn weg gevonden door heel het land.

Samen met andere natuurorganisaties voerden we een stevige lobby om de natuurregels te behouden, mede gesteund door vele burgers die hun stem lieten horen. Dankzij de campagne 'Stem voor Natuur' lieten 520.325 Europeanen weten dat niet getornd mag worden aan de natuurregels. Nooit eerder kreeg de Europese Commissie zoveel reacties op een publieksraadpleging. Alleen al in Nederland ondersteunden ruim 30 natuur- en milieuzorgorganisaties de campagne en vroegen hun achterban zich uit te spreken.

Tegelijkertijd gaven ook steeds meer Europese lidstaten steun aan het behoud van de natuurregels. Na lang aarzelen kwam ook de Nederlandse regering over de brug. In maart 2016 liet Staatssecretaris Van Dam (Economische Zaken) in een brief aan de Tweede Kamer weten dat natuurregels essentieel zijn voor het beschermen van de Europese natuur. In zijn brief stelde de staatssecretaris dat geen energie gestoken moet worden in het aanpassen van de regels, maar dat de uitvoering moet worden verbeterd. In het najaar van 2016 wordt een definitief besluit verwacht van de Europese Commissie. We blijven deze besluitvorming nauwlettend volgen.

DRAMATISCHE ACHTERUITGANG VAQUITABRUINVISSEN

Het aantal exemplaren van 's werelds kleinste en zeldzaamste zeezoogdier is in ruim een jaar tijd bijna gehalveerd tot zo'n 60 dieren. Illegaal gebruik van drijfnetten vormt de grootste bedreiging. De dieren raken erin verstrikt en verdrinken. Lokale vissers kregen, mede dankzij hulp van WNF-donateurs, visnetten waar de bruinvissoort uit kan ontsnappen. Maar ondanks het gebruik van die vaquitavriendelijke netten blijft de sterfte verontrustend hoog. WNF roept op tot een totaalverbod op visserij als laatste redmiddel.

BRAZILIË ROEPT VIJF NIEUWE BESCHERMDE GEBIEDEN UIT

Goed nieuws voor de in 2010 ontdekte 'vuurstaartaap' en honderden andere zoogdier- en vogelsoorten: vijf gebieden in de Braziliaanse Amazone zijn officieel beschermd verklaard. Bij elkaar opgeteld is dat maar liefst 2,83 miljoen hectare, een oppervlakte bijna zo groot als België. WNF heeft lang aangedrongen op meer beschermde gebieden en is erg blij met dit besluit.

RESULTATEN WERELDWIJD #2

OLIEWINNING VAN DE BAAN

Na stevig aandringen door onder andere WNF gaf Shell afgelopen juni de 40 jaar oude en ongebruikte olievergunningen in Lancaster Sound (bij Noord-Canada) op. Goed nieuws voor de ijsberen, want nergens in Canada leven er zoveel bij elkaar als daar. Nu oliewinning van de baan is, staat de Canadese overheid niets meer in de weg om Lancaster Sound als groot zeegebied te beschermen. Lokale Inuit-gemeenschappen en WNF pleiten hier al jaren voor. De ijskappen op de Noordpool smelten, maar de verwachting is dat er in 2050 's zomers nog zee-ijs zal liggen in Lancaster Sound.

VELDONDERZOEK NAAR MALEISISCH HOUTKEURMERK

Is het Maleisisch houtkeurmerk MTCS na twee jaar proeftijd eindelijk duurzaam genoeg voor de Nederlandse overheid om in te kopen? Begin 2016 bleek uit een rapport van de onafhankelijke toetsingscommissie dat het helaas onduidelijk is of de aangescherpte regels voor het omzetten van bos en de rechten van inheemse volkeren in de praktijk worden nageleefd. En ondanks herhaaldelijk verzoek van o.a. WNF, geeft Maleisië geen inzicht in de kaarten waarop de grenzen tussen bosbouw- en natuurgebieden staan. Op verzoek van de Tweede Kamer vindt in 2016 een veldonderzoek plaats om te onderzoeken of het keurmerk inmiddels wel voldoet aan de Nederlandse criteria voor duurzaam bosbeheer. WNF blijft dit dossier nauwgezet volgen.

WATERRIJK NATUURGEBIED BESCHERMD

In september 2015 heeft Mozambique meer dan 1,3 miljoen hectare langs de noordelijke oever van de Zambezi-delta op de zogenoemde 'Ramsarlijst' geplaatst. Daarmee belooft het land dit waterrijke natuurgebied zo goed mogelijk te beschermen. Een mooi resultaat na jarenlange lobby en onderzoek van WNF. In 2004 was de zuidelijke oever al aangewezen als Ramsar-gebied. Samen beslaat de oppervlakte aan beschermd wetland in Mozambique nu ruim twee miljoen hectare.

IN HET SPOOR VAN DE IJSBEER

Effectieve natuurbescherming staat of valt met correcte informatie. Dat geldt zeker in een snel veranderend gebied als de Noordpool.

Jon Aars is ijsbeeronderzoeker bij het Noors Polair Instituut, waarmee WNF sinds jaar en dag samenwerkt. Zij volgen al sinds eind jaren '60 de ijsberen van Svalbard

Ieder voorjaar doet Jon Aars met zijn team een maand lang ijsbeeronderzoek. Hierdoor weten we dat als de zee rond Svalbard niet op tijd dicht vriest, de ijsberinnen niet naar de eilanden kunnen komen waar zij in sneeuwholen hun jongen krijgen. Het voorplantingssucces hangt dus samen met de ontwikkeling van zee-ijs en zo met klimaatverandering. Dit is belangrijke informatie om beter te voorspellen hoe ijsbeerpopulaties zich in de toekomst kunnen ontwikkelen.

Uit het dagboek van Jon Aars, ijsbeeronderzoeker

“We maakten een korte avondtrip. Vlak bij het kamp kwamen we een ijsbeerpaar tegen dat we verdoofden voor onderzoek. Het vrouwtje kreeg een halsband met een satellietzender, zodat we haar bewegingen tot eind volgend jaar continue kunnen volgen.”

“Ook bezochten we een sneeuwhol waarvan we dankzij de zender wisten dat er afgelopen winter een vrouwtje was geweest. We vonden sporen en vervolgens ook het vrouwtje en haar twee welpen. Om haar gezondheid te kunnen bestuderen, namen we monsters van bloed, haar en vet. Daaraan kunnen we zien of en hoeveel gifstoffen in de ijsbeer ophopen en deels ook wat de beer eet. In deze tijd van het jaar zijn dat vooral de pups van ringelrobber die op het zee-ijs liggen.”

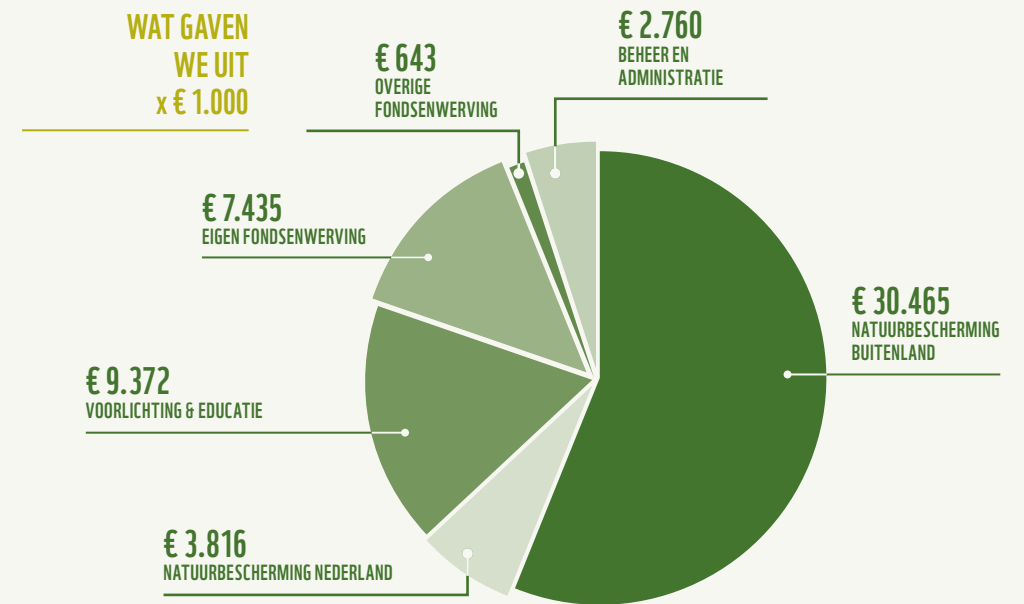
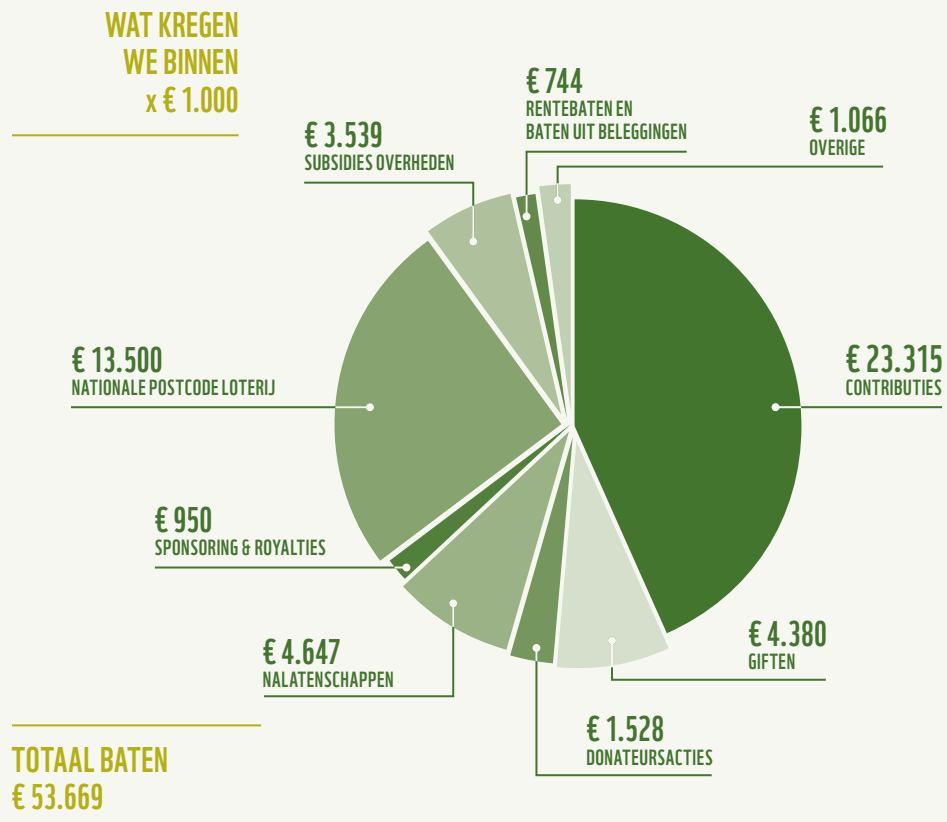
“Vandaag was succesvol; we vonden een moeder met wel drie welpen. Slechts 2-3% van de ijsberen in Svalbard worden als drieling geboren; meestal zijn het tweelingen. Deze ijsbeer blijkt een supermoeder; in 2011 had zij ook al drie welpen. Het gebeurt niet vaak dat alle drie de welpen overleven, maar deze maken een goede kans als de moeder het komende jaar succesvol is in de jacht.”

Aan de hand van de verzamelde onderzoeksgegevens houden veel wetenschappers er rekening mee dat in de toekomst het aantal ijsberen sterk achteruit kan lopen. Dit als gevolg van verlies van zee-ijs waarvan de dieren afhankelijk zijn. Mogelijk kunnen de ijsberen zich, tot op zekere hoogte, aanpassen aan de veranderingen in hun leefomgeving. Door versturende, nieuwe economische ontwikkelingen tegen te gaan en conflicten met ijsberen te voorkomen, kunnen we hen daar de tijd en ruimte voor geven.

FINANCIËN

Met steun van onze 760.000 donateurs, 3.500 vrijwilligers en 338.000 volgers via social media heeft het Wereld Natuur Fonds in 2015/2016 bijna €54 miljoen aan inkomsten ontvangen. Wij zijn onze vrijwilligers, donateurs, LifeGuards, Rangers en Bamboeclubleden zeer dankbaar voor de bijdrage van hun kostbare vrije tijd en financiële steun. Ook de Nationale Postcode Loterij, erflaters, trouwe bedrijvenpartners en overige financiers zijn wij zeer erkentelijk voor hun financiële bijdragen. Gezamenlijk maken zij ons werk mogelijk. Samen beschermen we de natuur.

BESTEED AAN DOELSTELLINGEN € 54.491

Van elke euro die het Wereld Natuur Fonds ontving, is in 2015/2016 in totaal 79 cent aan onze doelstellingen besteed. Er ging 57 cent naar natuurbescherming in het buitenland, 5 cent naar natuurbescherming in Nederland en 17 cent naar voorlichting en educatie. Hier bovenop besteedden wij €1,2 miljoen euro aan natuurbescherming in Nederland uit het uit de baten van het vorig jaar gevormde bestemmingsfonds voor Droomfonds project 'Herstel Haringvliet'.

Wij gaven 15 cent uit aan werving van onze baten: 14 cent aan onze eigen fondsenwerving en 1 cent aan overige fondsenwerving zoals het verkrijgen van subsidies, gezamenlijke acties met de Nationale Postcode Loterij en vermogensbeheer. In totaal 5 cent per euro werd besteed aan beheer & administratie. Per ontvangen euro werd 1 cent aan onze reserves toegevoegd ter versterking van de continuïteitsreserve.

Onze jaarrekening geeft een uitgebreide financiële verantwoording over het afgelopen financiële jaar.

VOORUITBLIK

Voor het behoud van prachtige natuur en de bescherming van bedreigde dieren is een brede, betrokken achterban onmisbaar. Iedereen kan, op zijn eigen manier, de natuur beschermen. Als open en inspirerende organisatie streven we ernaar mensen onderdeel te maken van de oplossing. In 2017 willen we laten zien dat consumenten, kinderen, bedrijven en allerlei partijen kunnen bijdragen aan een duurzame samenleving door goede keuzes te maken.

We focussen in 2016/2017 op onze optimale bijdrage aan vier voor het WWF-netwerk mondiale doelstellingen: op zoetwater, oceanen, bossen en diersoorten. Daarbij leggen we de nadruk op veerkracht en herstel, maar we blijven er ook alles aan doen om te voorkomen dat bedreigde dieren voorgoed verdwijnen. We verenigen de krachten van het gehele WWF-netwerk om meer impact te genereren. Voor komend jaar hebben we een aantal concrete ambities. Zo moet Vietnam de illegale handel in ivoor en neushoornhoorn veel harder aanpakken en spannen we ons in om het aantal wilde tijgers te verdubbelen in 2020. In Nederland zetten we ons in voor meer ruimte voor natuurbescherming op de Noordzee.

© ROGER LEQUEN

Colofon

Wereld Natuur Fonds
Driebergseweg 10
3708 JB Zeist
030-69 37 333
www.wnf.nl

Fotografie

WWF Global Photo Network

Redactie

Claudia Dekkers
Amy Greve
Willem Vermeulen

Vormgeving & druk

Graphic, Leusden

WNF IN CIJFERS

3.500

Ruim 3.500 vrijwilligers besteedden bijna 976 uur per week aan WNF, waarbij ze zo'n 615 acties organiseerden of ondersteunden.

338.000

Ruim 338.000 mensen volgen het Wereld Natuur Fonds via social media zoals Facebook, Twitter en Instagram.

+100

WWF is actief in meer dan 100 landen, op 5 continenten en heeft meer dan 5 miljoen sympathisanten.

760.000

Het Wereld Natuur Fonds wordt in Nederland gesteund door 760.000 donateurs, WNF-LifeGuards, WNF-Rangers en WNF-Bamboekidsz.

Onze missie

Het Wereld Natuur Fonds zet zich sinds 1962 actief en met succes in voor natuurbescherming over de hele wereld. We streven ernaar de prachtige rijkdom aan dier- en plantensoorten op aarde te beschermen. Samen met anderen willen we een wereld tot stand brengen waarin mens en natuur in harmonie leven.

www.wnf.nl

RECYCLED
Papier gemaakt van gerecycleerd materiaal
FSC® C020740